

CRRC
Armenia

**EURASIA
PARTNERSHIP
FOUNDATION**

Հրանտ Մատևոսյան
HRANT MATEVOSSIAN FOUNDATION

Տնտեսական զարգացման և հեղափոխությունների կենտրոն

«Աղքատության նվազեցում համայնքներում. կիրառական մոտեցումներ» ծրագիր
Community Poverty Reduction “Know How” Project

«ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐ ԵՎ ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ»
PUBLIC BUDGETS AND BUDGET PROGRAMME MONITORING

Վերապատրաստման դասընթաց ԲՀԿ-ների համար
Օր - Երկրորդ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- **ՄԱՍ 4. Բյուջերային տեղեկարկություն: Հիմնական աղբյուրներ և ներկայացվող հաշվետվությունների կառուցվածքը**
- **ՄԱՍ 5. Մասնակցային բյուջերավորումը համայնքներում: ՔՀԿ-ների դերը, մասնակցության հնարավորություններ և ժամկետներ**
- **ՄԱՍ 6. Համայնքային ծրագրերի մոնիթորինգ և գնահատում**

➤ **ՄԱՍ 4. ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ: ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ ԵՎ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ**

ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ: ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

■ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՅՈՒՋԵ

1. Համայնքապետարանի կայք ➡ Համայնքի բյուջե

Օրինակ՝ Դիլիջան <https://www.dilijancity.am/Pages/Home/default.aspx>

Վանաձոր https://vanadzor.am/hamaynqi_byuge/

Գյումրի <https://www.gyumricity.am/hy/gyumri-community/community-budget>

2. Մարզապետարանի կայք ➡ Համայնքներ ➡ Համայնքների բյուջեներ

➡ Համայնքային բյուջետային ծախսեր

➡ Համայնքային բյուջետային եկամուտներ

3. ՀՀ ՏԿԵՆ կայք ➡ Բյուջետային գործընթաց ➡ ՀՀ համայնքների բյուջետային ծախսեր

➡ ՀՀ համայնքների բյուջեներին տրամադրվող ֆինանսական համահարթեցման դոտացիաներ

➡ ՀՀ համայնքների բյուջետային եկամուտներ

ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ: ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

- **Համայնքի բյուջեն հաստատող իրավական փաստաթուղթը** համայնքի ավագանու ընդունած՝ համայնքի բյուջեի մասին որոշումն է:
- **Համայնքի բյուջեի մասին ավագանու որոշման կառուցվածքը.**
  - **Հատված 1.** Համայնքի բյուջեի եկամուտները
  - **Հատված 2.** Համայնքի բյուջեի ծախսերը՝ ըստ բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման
  - **Հատված 3.** Համայնքի բյուջեի ծախսերը՝ ըստ բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման
  - **Հատված 4.** Համայնքի բյուջեի միջոցների տարեվերջի հավելուրդը կամ դեֆիցիտը (պակասուրդը)
  - **Հատված 5.** Համայնքի բյուջեի հավելուրդի օգտագործման ուղղությունները կամ դեֆիցիտի (պակասուրդի) ֆինանսավորման աղբյուրները
  - **Հատված 6.** Համայնքի բյուջեի ծախսերը՝ ըստ բյուջետային ծախսերի գործառական և տնտեսագիտական դասակարգման

ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ: ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

■ Համայնքի ծրագրային բյուջեի կառուցվածքը.

■ Ծրագրային մաս

- Համայնքի ԾԲ ծրագրերի նպատակները, վերջնական արդյունքի նկարագրությունները, միջոցառումները
- Համայնքի ԾԲ ծրագրերի վերջնական արդյունքի ցուցանիշները
- Համայնքի բյուջեի միջոցառումների արդյունքային ցուցանիշները

■ Ֆինանսական մաս (Հատված 1 – Հատված 6)

➤ **ՄԱՍ 5. ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ: ՔՀԿ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐ**

➤ **ԽՄԲԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ 5.1: ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄ**

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

- **ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ** իրենից ներկայացնում է բնակիչների ներգրավումը համայնքային կամ պետական միջոցների բաշխմանը վերաբերող որոշումների կայացման գործընթացում:
- **Մասնակցային գործընթացներ** են համարվում բյուջետային գործընթացի շրջանակներում նախատեսված հանրային իրազեկման և հանրության հետ համագործակցության մեխանիզմների և գործընթացների ամբողջությունը:
- Մասնացային գործընթացները նպատակ ունեն քաղաքացիական **հասարակության ներգրավման միջոցով աջակցել բյուջետային որոշումների կայացմանը:**
- Մասնակցային գործընթացները պետք է բարձրացնեն **պետական մարմինների հաշվետվողականությունը քաղաքացիների առջև՝** ձևավորելով փոխադարձ վստահության մթնոլորտ:

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

- Մասնակցային բյուջետավորման գործընթացում **բնակչության ներգրավվածության ձևերը** կարող են տարբեր լինել.

- **Տեղեկատվության տրամադրում**

Բնակչությանը տրամադրել տեղեկատվություն, որը նրանց կօգնի հասկանալ համայնքում առկա խնդիրները և հնարավոր լուծումները:

- **Խորհրդակցում**

Բնակչությունից ստանալ կարծիքներ հնարավոր լուծումների վերաբերյալ:

- **Ներգրավում**

Ուղղակիորեն աշխատել բնակչության հետ, որպեսզի նրանց մտահոգությունները և կարծիքները պատշաճ կերպով հաշվի առնվեն և դիտարկվեն բյուջետավարման գործընթացում:

- **Համագործակցություն**

Համագործակցել բնակչության հետ գործընթացի յուրաքանչյուր փուլում՝ առկա խնդիրների բացահայտումից մինչև հնարավոր լուծումների քննարկում

- **Հզորացում**

Տրամադրել բնակչությանը վերջնական որոշում կայացնելու հնարավորություն

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

- Մասնակցային բյուջետավորման գործընթացների իրականացման փուլերը.
  - Աշխատանքային խմբի ստեղծում
  - Հանրային իրազեկում
  - Աջակցություն առաջարկների մշակմանը
  - Առաջարկների հավաքագրում և քվեարկություն
  - Առաջարկների ուսումնասիրություն և ընտրություն
  - Նախագծերի իրականացում

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

- ՀՀ համայնքների բնակիչները կարող են **անմիջականորեն մասնակցել համայնքի գործերի կառավարմանը**՝ համայնքային նշանակության հանրային հարցերը տեղական հանրաքվեով լուծելու հնարավորություն (Սահմանադրության 183-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):
- Համայնքի բոլոր բնակիչները կարող են **ուղղակի կամ անուղղակի ներգործություն ունենալ տեղական ինքնակառավարման մարմինների որոշումների վրա**: Յուրաքանչյուր համայնք պետք է ունենա տեղական ինքնակառավարմանը **բնակիչների մասնակցության կարգ** (Տեղական ինքնակառավարման մասին ՀՀ օրենք):
- ՀՀ օրենսդրությամբ համայնքները պետք է ապահովեն.
  - **Խորհրդակցական մասնակցային բյուջետավորում**:

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

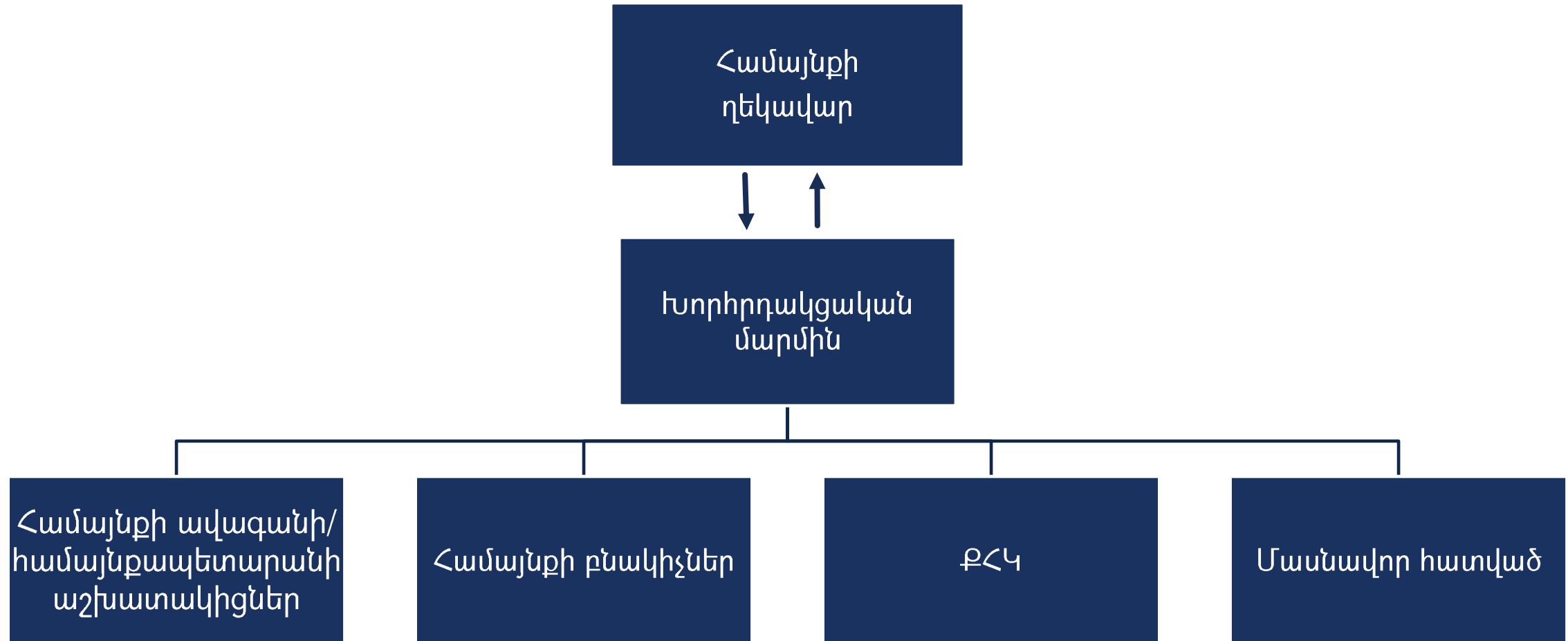
- **Մասնակցային բյուջետավորման եղանակները**
  - **Համայնքի ղեկավարին կից խորհրդակցական մարմնի ձևավորում և գործունեություն**
  - **Համայնքում հանրային լսումների և (կամ) քննարկումների կազմակերպում և անցկացում**
  - **Համայնքի ավագանու նիստի օրակարգում հարց ընդգրկելու՝ բնակիչների նախաձեռնության ներկայացում**

ՔՎ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

- Համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրի կամ տարեկան բյուջեի կառավարման (կազմման, հանրային քննարկման, իրականացման (կատարման) և վերահսկման) գործընթացներում համայնքի բնակիչների մասնակցությունն ապահովելու համար համայնքի ղեկավարի առաջարկությամբ և համայնքի ավագանու որոշմամբ **ձևավորվում է համայնքի ղեկավարին կից Խորհրդակցական մարմին:**
- Խորհրդակցական մարմնում ընդգրկվում են **աշխատակազմի և համայնքային կազմակերպությունների համապատասխան մասնագետներ**, ինչպես նաև **համայնքի ավագանու մեկից երեք անդամներ:** Իրենց համաձայնությամբ դրանում **կարող են ընդգրկվել համայնքի բնակիչներ, փորձագետներ և այլ շահագրգիռ անձինք** (օրինակ՝ հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ):

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԴԵՐԸ

ՔՀԿ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍՈՒՄՆԵՐ ԿԱՄ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

- Նախքան համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրի կամ տարեկան բյուջեի նախագծերը համայնքի ավագանու հաստատմանը ներկայացնելը, **համայնքի ղեկավարը պետք է կազմակերպի և անցկացնի հանրային բաց լսումներ կամ քննարկումներ:**
- **Հանրային լսումները կամ քննարկումները կազմակերպվում են.**
  - **հանդիպումների միջոցով,**
  - **հանրային լսումներ/քննարկումներ առցանց պլատֆորմի՝ համայնքների կայքերում կամ հարցումների կազմակերպման և անցկացման միջոցով,**
  - **համապատասխան ոլորտի փորձագետների (մասնագետների) հետ փակ քննարկումներ անցկացնելով:**

Նշված մասնակցության ապահովման միջոցներն ու եղանակները սպառիչ չեն, և համայնքները կարող են հնարավորինս լայն գործիքակազմ կիրառել:

ՔՀԿ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐ

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ

- Համայնքի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունը համայնքի ավագանու հաստատելուց հետո **հնգօրյա ժամկետում հրապարակվում է** տեղական մամուլում և www.azdarar.am հասցեում գտնվող Հայաստանի Հանրապետության հրապարակային ծանուցումների ինտերնետային պաշտոնական կայքում:
- **Համայնքը** (նախկինում՝ 3000 և ավելի բնակիչ ունեցող) պետք է ունենա **ինտերնետային պաշտոնական կայք**, որտեղ, ի լրումն այլ տեղեկատվության, պետք է հրապարակվեն համայնքի բյուջեն, բյուջեի կատարման վերաբերյալ հաշվետվությունները, համայնքում բնակիչների հետ հանդիպումների, հանրային լսումների և քննարկումների նյութերը, ընթացակարգը, անցկացման վայրը, ժամը և այլն:
- Համայնքներում (նախկինում՝ 3000 և ավելի բնակիչ ունեցող) **ավագանու հրապարակային նիստերն առցանց հեռարձակվում են** համայնքի ինտերնետային պաշտոնական կայքում:

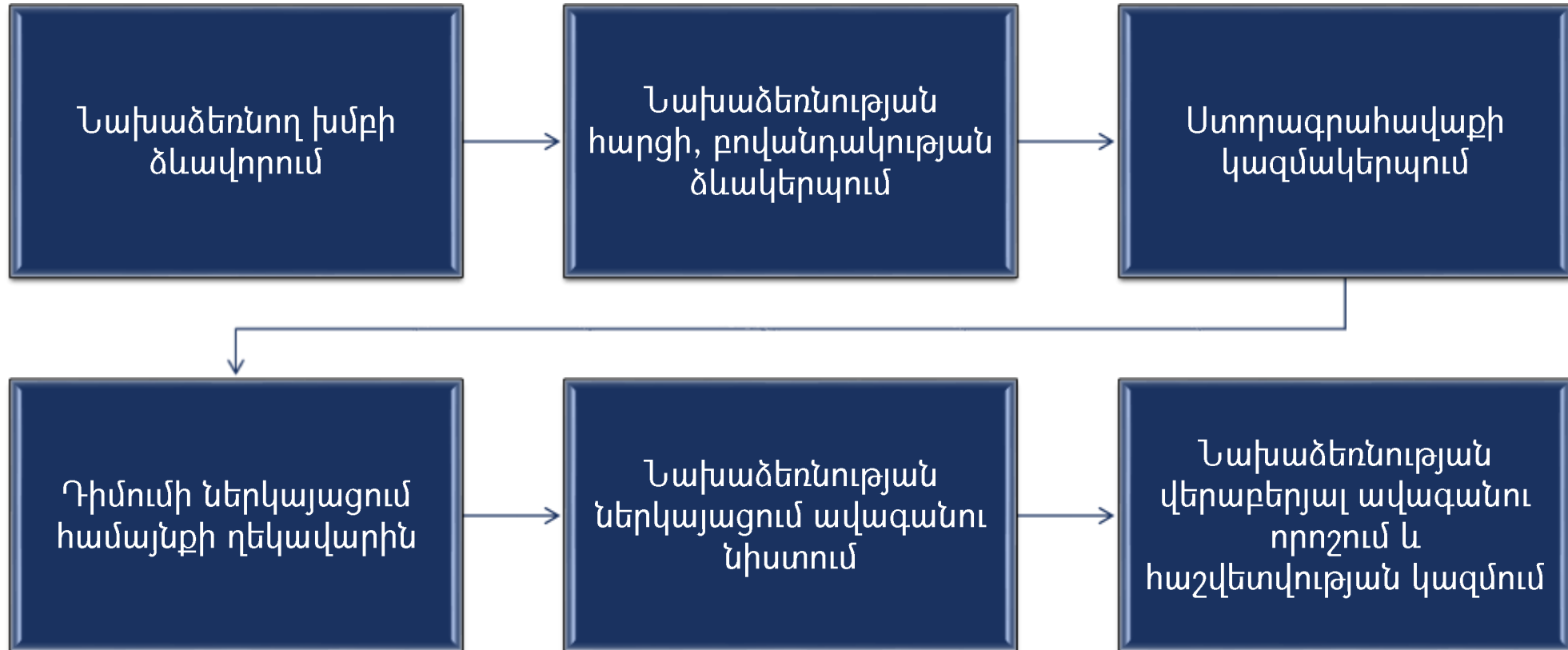
ՔՀԿ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

- **Համայնքի բնակիչները** (համայնքում հաշվառված, 16 տարին լրացած) կարող են հանդես գալ **ավագանու նիստի օրակարգում հարց ընդգրկելու նախաձեռնությամբ**.
  - 10,000-ից ավելի բնակիչ ունեցող համայնքներում ոչ պակաս, քան բնակչության 1 տոկոսը,
  - 1,000-ից մինչև 10,000 բնակիչ ունեցող համայնքներում ոչ պակաս, քան բնակչության 2 տոկոսը,
  - մինչև 1,000 բնակիչ ունեցող համայնքներում ոչ պակաս, քան բնակչության 4 տոկոսը:
- Ավագանու նիստի օրակարգում հարց ընդգրկելու նախաձեռնությունն ստորագրում են համայնքի՝ դրան կողմ բնակիչները և **ներկայացնում են համայնքի ղեկավարին**:
- Համայնքի բնակիչների նախաձեռնությունը ներկայացվում և **քննարկվում է ավագանու նիստում** ոչ ուշ, քան համայնքի ղեկավարի կողմից դրա ստանալուց հետո՝ **մեկ ամսվա ընթացքում**:
- Նույն նախաձեռնությունը ավագանու քննարկմանը կարող է կրկին ներկայացվել և սույն հոդվածով սահմանված կարգով ընդգրկվել օրակարգում՝ դրա հերթական (նաև առաջին) **քննարկումից առնվազն վեց ամիս հետո**:

ՔՀԿ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԸ

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԸ

- Հանրային կառավարման հաշվետվողական մշակույթը և հանրային քաղաքականությունների և ծրագրերի մշակման, իրականացման և գնահատման գործընթացներում հանրության տարբեր շերտերի ընդգրկման հնարավորությունների ապահովումը ենթադրում է բյուջետային տեղեկատվության մատչելիություն և լայն հասանելիություն:
- «Քաղաքացու բյուջեն» ընդունված ձևաչափ է՝ հանրությանը բյուջետային տեղեկատվությունն առավել հասանելի և հանրամատչելի դարձնելու համար:

https://minfin.am/website/images/website/byuje_amsakan/Citizen%20Budget%202020-final.pdf

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄ: ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵ

■ Նախատեսվել են բյուջետային տեղեկատվության հանրամատչելի բովանդակությամբ հրապարակման՝ «Քաղաքացու բյուջե» միջոցառումներ.

- «Քաղաքացու բյուջեն» ընդունված ձևաչափ է՝ հանրությանը բյուջետային տեղեկատվությունն առավել հասանելի և հանրամատչելի դարձնելու համար:
- ՀՀ-ում Քաղաքացու բյուջեի մշակման և հրապարակման գործընթացը հանդիսանում է տարեկան բյուջետային գործընթացի մաս:
- Քաղաքացու բյուջեն, ըստ էության, հիմնական բյուջետային պաշտոնական փաստաթուղթն է, որը մշակվում և ուղղվում է սովորական քաղաքացուն:
- Քաղաքացու բյուջեի մշակման գործընթացին մասնակցում են բյուջետային գործընթացում ընդգրկված բոլոր հայտատու պետական մարմինները՝ տրամադրելով համապատասխան տեղեկատվություն ՀՀ ՖՆ: ՀՀ ՖՆ-ն ամփոփում է ստացված տեղեկատվությունը և դրանք հրապարակում:
- Քաղաքացու բյուջեն կարևոր գործիք է կառավարության թափանցիկության բարձրացման և քաղաքացիների մասնակցության խթանման համար:

ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄ: ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵ

- **Պետական մարմինները** բյուջետային գործընթացի յուրաքանչյուր փուլում պետք է պատշաճ կերպով **իրազեկեն/ծանուցեն հանրությանը՝ ի դեմս ԲՀԿ-ների**, իրականացվող բոլոր մասնակցային գործընթացների վերաբերյալ:
- **Հանրային քննարկումները** հանդիսանում են ուղղորդված հանրային երկխոսության և հանրային կարծիքի ուսումնասիրության գործընթացներ: Դրանք ներառում են կարծիքների փոխանակման, բանավիճման, ընդհանուր դիրքորոշումների ձևավորման և համատեղ որոշումների կայացման գործընթացներ, որոնք ենթադրում են անմիջական կամ ինտերակտիվ շփումներ մասնակից կողմերի միջև:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

<p>Հայտատու մարմինների կողմից ՀՀ ՖՆ ներկայացված 2023-2025թթ ՄԺԾԾ (ներառյալ ՀՀ 2023թ.պետական բյուջեի) հայտերի հրապարակում հայտատու մարմինների ինտերնետային կայքերում</p>	<p>մինչև մարտի 15, 2022թ.</p>
<p>Բյուջետային հայտերի շուրջ ԲՀԿ-ների հետ քննարկումների անցկացում և արդյունքների վերաբերյալ ամփոփ տեղեկատվության ներկայացում ՖՆ</p>	<p>մինչև ապրիլի 8, 2022թ.</p>
<p>«Հայաստանի Հանրապետության 2023 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի լրամշակված տարբերակի և հանրային քննարկումների ամփոփաթերթերի տեղադրում ՀՀ ՖՆ կայքում</p>	<p>ՊԲ նախագիծը ԱԺ ներկայացնելու (մինչև սեպտեմբերի 30, 2022թ.) հաջորդ օրը</p>
<p>«Քաղաքացու Բյուջե»-ի մշակում և հանրայացում</p>	<p>ՊԲ մասին օրենքի հրապարակումից հետո 1 ամսյա ժամկետում</p>

➤ **ԽՄԲԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ 5.1: ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ
ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄ**

➤ **ՄԱՍ 6. ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ**

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- **Մոնիտորինգը (մշտադիտարկումը)** շարունակաբար իրականացվող գործառույթ է, որը որոշակի ցուցանիշների գծով տվյալների համակարգված հավաքագրման միջոցով ծրագրի կառավարիչներին և շահագրգիռ կողմերին տրամադրում է տեղեկություններ **ծրագրի իրականացման առաջնթացի և արդյունքների ձեռքբերման**, ինչպես նաև **ռեսուրսների օգտագործման աստիճանի** վերաբերյալ:
- **Գնահատումը** ծրագրի կամ քաղաքականության կառուցվածքի, իրականացման ընթացքի և արդյունքների համակարգային և անկողմնակալ ուսումնասիրություն-գնահատում է: Այն ուղղված է որոշելու **համապատասխանությունը և նպատակների իրագործման աստիճանը, իրականացման արդյունավետությունը, ազդեցությունը և կայունությունը**:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

■ Գնահատումը կարող է կազմակերպվել.

- ծրագրի իրականացման ընթացքում – «Միջանկյալ գնահատում»,
- ծրագրի իրականացման ավարտից անմիջապես հետո – «Ավարտական գնահատում»,
- ծրագրի ավարտից մի քանի տարի անց – «Ազդեցության գնահատում»:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- Գնահատման գործընթացում հավաքագրված **տվյալները, վերլուծությունները և արդյունքները** պետք է հասցեագրեն կամ կիրառվեն հասկանալու համար՝
  - թիրախային խմբի կարիքները (**կարիքների գնահատում**),
  - ծրագրի հիմնավորվածությունը և, կամ տրամաբանական շրջանակը (**ծրագրի կառուցվածք/դիզայն**),
  - ծրագրի իրականացման համապատասխանությունը սահմանված խնդիրներին (**համապատասխանության գնահատում**),
  - ծրագրի/միջոցառումների իրականացման համար լավագույն հնարավոր տարբերակի կիրառումը (**արդյունավետության գնահատում**),
  - ծրագրի/միջոցառումների հանգումը կարճաժամկետ կամ միջնաժամկետ արդյունքների (**արդյունքների գնահատում**),
  - ծրագրի արդյունքում (ավարտից հետո) ձեռքբերված երկարաժամկետ և տևական փոփոխությունները (**ազդեցության գնահատում**):

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- Մոնիթորինգը և գնահատումը կարող է ծառայել հետևյալ նպատակներին՝
  - Ծրագրերի իրականացման խնդիրների լուծում,
  - Ներքին հաշվետվողականության բարելավում,
  - Հանրությանը տեղեկատվության տրամադրում,
  - Ծրագրի վերանայումներ, ձևակերպման և կառուցվածքի բարելավում,
  - Ծրագրերի համակարգում և գերակայությունների սահմանում:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- Գնահատման գործիքակազմի ընտրության համար նախ պետք է դիտարկել հետևյալ **հարցադրումները**.
  - Որն է գնահատման նպատակը, գնահատման արդյունքում ստացված տեղեկատվությունը ինչ որոշումների համար է հիմք ծառայելու,
  - Ինչպիսի տվյալներ, տեղեկություններ են անհրաժեշտ տվյալ որոշումների կայացման համար,
  - Ծրագրի իրականացման որ փուլին է վերաբերելու գնահատումը (գնահատման իրականացման ժամկետը),
  - Ովքեր են գնահատման տեղեկատվության շահառուները և օգտագործողները,
  - Ինչպիսի ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսներ են անհրաժեշտ գնահատումն իրականացնելու համար:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- Մոնիթորինգի և գնահատման գործիքներից են.
  - ծախսեր-օգուտներ վերլուծությունները,
  - արդյունավետության և ազդեցության գնահատումները,
  - մասնակցային արագ արձագանքման մեթոդները,
  - շահառուների շրջանում հետազոտությունները և այլն:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- Ծրագրի գնահատումները, բովանդակային իմաստով, կարելի է դասակարգել երեք հիմնական խմբերի՝
  - նպատակիների գնահատումներ,
  - գործընթացների գնահատումներ,
  - ազդեցության գնահատումներ:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

■ ՆՊԱՏԱԿԻՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ: Հիմնական հարցադրումներ

- Արդյո՞ք քաղաքականությունները կամ ծրագրերն ունեն հստակ նպատակներ:
- Արդյո՞ք ծրագրի ձևակերպումն այնպիսին է, որ թույլ է տալիս հասնել նպատակներին:
- Որքանո՞վ են իրագործվել ծրագրի նպատակները:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

■ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ: Հիմնական հարցադրումներ

- Որո՞նք են ծառայության մատուցման համար իրականացվող գործողությունները: Որքա՞նով են դրանք համապատասխանում արդյունքների ձեռք բերմանը:
- Արդյո՞ք այդ գործողություններն արդյունավետ են:
- Արդյո՞ք ներդրվել են համապատասխան ռեսուրսներ և համակարգեր:
- Արդյո՞ք ծրագրի շահառուները ստանում են որակյալ և ցանկալի ծառայություններ:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

■ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ: Հիմնական հարցադրումներ

- Ինչպե՞ս է փոփոխվել շահառուների բարեկեցությունը ծրագրի իրականացման արդյունքում:
- Կա՞ն արդյոք չնախատեսված ազդեցություններ՝ դրական կամ բացասական:
- Արդյո՞ք ծրագրի իրականացման ծախսերը հիմնավորված են ազդեցությունների համեմատ:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

■ Գնահատման 5 ստանդարտ չափորոշիչները.

1. Համապատասխանություն,
2. Նպատակների հասանելիություն,
3. Արդյունավետություն,
4. Ազդեցություն,
5. Կայունություն:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

1. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Արդյոք ծրագրով նախատեսվող նպատակները համապատասխանում են շահառուների պահանջներին, երկրի կարիքներին և քաղաքականությունների գերակայություններին

- Ծրագիրը համապատասխանում է արդյոք ռազմավարական գերակայություններին և ընթացիկ նախաձեռնություններին,
- Ծրագրի գործողությունների տրամաբանական հիմնավորվածությունը,
- Ոչ ֆինանսական ինդիկատորների համապատասխանությունը Ծրագրի նպատակին,
- Որքանով է հայտարարված նպատակը համապատասխանում շահառուների իրական կարիքներին և առկա խնդիրներին,
- Ճկունությունը, իրավիճակի փոփոխությանն արագ արձագանքելու հնարավորությունները,
- Հիմնական շահառուներին եւ թիրախային խմբերին սահմանելու որակներ, ինստիտուցիոնալ կարողությունների հետ կապված հարցեր,
- Շահառուների մասնակցությունը Ծրագրի դիզայնին և կառավարմանը,
- Ծրագրի իրատեսականությունը ֆինանսական, մարդկային և կառավարչական ռեսուրսների ներդրման իմաստով:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

2. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ

Վերաբերվում է ծրագրի արդյունքների և նպատակների հասանելիությանը

- Արդյոք սպասվող արդյունքները ձեռք են բերվել՝ շահառու տարբեր խմբերի համար,
- Ինչպիսին է ծրագրի առաջընթացը նպատակներին հասնելու իմաստով,
- Առկա են արդյոք կատարողական ցուցանիշներ ծրագրի նպատակներին հասնելու առաջընթացը գնահատելու համար,
- Հնարավոր է արդյոք հասնել սահմանված նպատակին սահմանված ժամկետներում և առկա ռեսուրսներով,
- Ապահովվել է արդյոք շահառուների մասնակցությունը/հետադարձ կապը ծրագրային միջոցառումներին:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

3. ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Որքան արդյունավետ են ռեսուրսները փոխակերպվել սպասվող արդյունքների՝ քանակի, որակի և ժամկետների տեսանկյունից

- Կառավարման որակ և պատշաճ ընթացակարգերի ապահովում,
- Այլընտրանքային նմանատիպ ծրագրերի ծախսերի հետ համեմատական,
- Համապատասխան միջոցների և համակարգերի առկայություն,
- Արդյոք ծրագիրն իրականացվում է ըստ պլանավորվածի,
- Արդյոք ծրագրի շահառուները ստանում են սահմանված ծառայությունները,
- Արդյոք ծրագրի շահառուները բավարարված են մատուցված ծառայություններից,
- Արդյոք ծրագրի հասցեականությունն ապահովված է:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

4. ԱՋԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆ

Դրական և բացասական, առաջնային և երկրորդային, կարճաժամկետ և երկարաժամկետ, սպասվող և անսպասելի, ուղղակի և անուղղակի հնարավոր ազդեցությունների գնահատում

- Ինչպիսին են ծրագրի ազդեցությունները՝ տնտեսական, սոցիալական և այլ,
- Ինչպիսի ազդեցություններ է ունեցել ծրագիրը տարբեր շահառու խմբերի վրա,
- Արդյոք ձեռք են բերվել ցանկալի ազդեցությունները,
- Ինչպիսի այլ նախատեսված և չնախատեսված ազդեցություններ են առկա,
- Ծախսերի հիմնավորվածությունը ազդեցությունների իմաստով:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

5. ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կշարունակվեն արդյոք ծրագրի դրական արդյունքները

- Տարբեր շահառուների մասնակցությունը և սեփականության զգացումը,
- Քաղաքականությունների աջակցությունը,
- Կառավարության ինստիտուցիոնալ կարողությունները,
- Սոցիալ մշակութային գործոններ,
- Ֆինանսական կայունություն,
- Տեխնիկական գործոններ և այլն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ